

KIRSAL GÖÇÜN EKONOMETRİK ANALİZİ: YEŞİLYURT İLÇESİ ÖRNEĞİ

Elif Özlem AŞKIN* , Rüştü YAYAR** ve Zafer OKTAY***

Özet

1980’li yıllardan itibaren ülkede uygulamaya konulan ekonomik politikalara paralel olarak, kırsal nüfusun çözülmesi hızlanmış ve kentler kırsaldan yoğun bir göç akımına maruz kalmıştır. Ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar bakımından kırsal göç önemli bir sosyal problem olarak ülke gündeminde ağırlığını hissettirmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de ciddi boyutlara ulaşan ve beraberinde ağır sorunlara yol açan kırsal göçe neden olan faktörler Yeşilyurt ilçesi özelinde bivariate probit model ile tahmin edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Yeşilyurt örneğinde, kırsal göç, kentin çekici (istihdam olanağı, çocuklarını okutma, ulaşım, sağlık olanakları) faktörleri ile birlikte ondan daha güçlü olarak, kırsalın itici (gelir yetersizliği, yoksulluk, arazilerin mirasla parçalanması, ürünlerin pazarlanma sorunları, tarım dışı iş olanaklarının olmayışı, eğitim, sağlık hizmetlerinin yetersizliği) faktörlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları dikkate alındığında, göçün önlenmesi konusunda kırsaldaki sorunların çözümü için sosyal ve ekonomik politikaların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Göç, Ekonomik Politikalar, Sınırlı Bağımlı Değişken Modeli, Yeşilyurt İlçesi

Econometric Analysis of Rural Migration: A Case Study of Yeşilyurt District

Abstract

In parallel with the economic policies which have been put into practice in our country since 1980s, the break-down of rural population has gained momentum and cities have become subject to a consistent stream of migration from rural areas. Rural migration makes its weight felt in state affairs as an important social question in terms of the negative consequences that it has brought on. In this paper, the factors causing rural migration, which has reached high levels in Turkey and has given rise to deep problems, is estimated particularly for Yeşilyurt by Bivariate Probit Model. According to the consequences of the research; in the case of Yeşilyurt, rural migration is caused by the attractive urban factors (employment opportunities, sending children to school, transportation, health facilities) and more importantly repulsive rural factors (inadequate income, poverty, split of fields by heritage, marketing problems of products, no opportunities for nonfarm payroll employment, inadequate educational and health facilities). When the consequences of the

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi Bölümü, Tokat, elifozlem.ozcatal@gop.edu.tr.

** Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Tokat, rustu.yayar@gop.edu.tr.

*** Bilim Uzmanı, Tokat Valiliği, Yeşilyurt Kaymakamı, Tokat, zafer-oktay@hotmail.com.

research are taken into consideration, it is critically important to make social and economic policies for the solution of rural problems in order to prevent migration.

Keywords: Rural Migration, Economic Policies, Limited Dependent Variable Model, Yeşilyurt District.

GİRİŞ

Göçler, dünyada her çağda ve her yerinde olagelmış nüfus hareketleridir. Bu nüfus hareketleri dinamik bir süreç olup, nedenleri ve sonuçları ile olumlu ve olumsuz etkilere sahip bir olgudur. En yalın şekliyle, birey ve toplulukların coğrafi olarak bir yerden başka bir yere yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç olgusu, ekonomik, siyasi, kültürel birçok faktöre bağlı olan sosyal bir olaydır. Günümüzde göç olgusu varlığını ve ağırlığını geliştirmiş ve geliştirmekte olan tüm ülkelerde, bir ülkeden başka bir ülkeye göç olarak dış göçler şeklinde ya da ülke içerisinde bölge, kent, köy gibi yerleşim alanlarından birinden ötekine yerleşmek amacıyla yapılan iç göçler şeklinde hissettirmektedir. Özellikle geliştirmekte olan ülkelerde, iç göçler kapsamında ülke içinde kırsaldan kentlere yapılan göçler, ortaya çıkardığı sorunlar yüzünden bu ülkelerde ekonomik, siyasi pek çok kaygıya yol açmaktadır (Beauchemin ve Schoumaker, 2005). Kırsal göç hareketleri sanayileşme sürecinin ilk dönemlerinde, sanayinin ihtiyacı olan işgücü talebini karşılaması bakımından önemli olduğu, dolayısıyla ekonomik gelişme ve kalkınmaya katkı sağlayacağı (Liu, 2008: 521) için desteklenmiştir. Ancak günümüzde durum farklı bir boyut kazanmıştır. Geliştirmekte olan ülkelerde kentler, kırsaldan göçle gelen nüfusu ememekte ve bunun sonucu kentlerde aşırı kentsel nüfus artışı, işsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Chaudhuri, 2000; Yenigül, 2005: 275; Arslan ve Akan, 2008: 3-4).

Türkiye’de de, geliştirmekte olan ülkelerin çoğunda olduğu gibi ekonomik ve toplumsal yönden en etkili boyutlara ulaşan göç hareketlerinden birisi kırsal göçlerdir. Ülkemizde yaşanan kırsal göçler sonucu, kırsal nüfus azalırken, kentsel nüfus sürekli artmaktadır. 1980’li yıllardan itibaren ülkede uygulamaya konulan yeni liberal ekonomi ve tarım politikalarına paralel olarak kırsaldan kentlere göç hızlanmıştır. Tarımda liberalizasyon, devlet desteklerinin azaltılması, tarımsal KİT’lerin özelleştirilmesi şeklindeki tarım politikaları, kırsal alanda üretim yapısını ve insanların geçim imkânlarını olumsuz etkilemekte, kırsaldan göçe neden olmakta ve sanayi politikaları da kentlerde beklenen istihdamı yaratamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de sanayileşmeye koşut olarak gerçekleşemeyen kırdan kente göçlerin hız kazanmasıyla kentlerde işgücü arzı, sanayi ve hizmet sektörlerinin işgücü talebinin çok üstüne çıkmış, işgücü arz fazlası işsizlik olarak kentlerde ağır bir problem haline dönüşmüştür. Kentlerde yaşanan bu işsizlik baskısı, kırsal göçle gelen insanları düşük ücretli, sosyal güvenlik ve istihdam güvencesinin olmadığı marjinal işlerde çalışmak zorunda bırakmaktadır. Günümüzde kırsal göçlerin kentlerde ortaya çıkardığı tablo, bir ucunda yaygın ve uzun süreli işsizlik, öteki

ucunda da düzensiz kentleşme, kültürel uyumsuzluk, asayişin bozulması, yetersiz sağlık ve eğitim koşulları, çevre kirliliği gibi çözümü giderek zorlaşan sorunlar olmaktadır. Bu iki uç arasında da, güvencesiz, kötü çalışma koşullarının olduğu enformel (kayıt dışı) istihdamın genişlemesi ile çalışan yoksul gerçeğinin kentlerde büyümesidir.

Literatürde kırsal göçün nedenleri ile ilgili geliştirilen teorilerden en yaygın kullanılan yaklaşımlardan birisi itici-çekici güçler yaklaşımıdır. Buna göre bireylerin göç kararlarının temelinde, göçün nedenlerini içeren, itici-çekici faktörler vardır. İtici faktörler, bireylerin doğdukları ve alışkın oldukları kırsal yaşam tarzını bırakarak göç kararı almasına neden olan yetersiz ve kötü dağılmış toprak, tarımda makineleşme, gizli işsizlik, geçim sıkıntısı, eğitim, sağlık, iş alanlarının yetersizliği gibi unsurlardır. Çekici faktörler ise göç etmek üzere karar verilen yerin cazibeleri; iş bulma imkânı, daha iyi eğitim ve sağlık olanakları gibi unsurları içerir. Böylece kırsal alanların itici şartları, kentsel alanların çekici şartlarıyla birleşerek göç hareketleri gerçekleşmektedir. Yine kitle iletişim ve ulaşım olanaklarının (iletici faktörlerin) gelişmesi de bu göç hareketliliğine ivme kazandırmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmanın amacı; kırsal göçün nedenlerini teorik ve ampirik bir araştırma bütünlüğünde incelemek ve konuyla ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Türkiye’de ciddi boyutlara ulaşan ve beraberinde ağır sorunlara yol açan kırsal göçün gündeme getirilmesi ve bu önemli sosyal problemin çözüm önerileri için, çizgileri belirlenmiş politikaların oluşturulması zorunludur. Kırsal göç alanındaki çalışmalar, bu politikaların temel taşlarını oluşturan bilgi birikimini sağlayacaktır. Bu nedenlerle, bu çalışma Yeşilyurt ilçesi özelinde kırsal göçe neden olan faktörleri ortaya çıkararak bu alandaki bilgi birikimine katkı sağlayacak olması ve bu konuda yapılacak başka araştırmalara ışık tutması, kaynaklık etmesi açısından önem taşımaktadır.

Yeşilyurt ilçesinin kırsal yapının özelliklerini taşıması ve ekonomisinin ağırlıklı tarıma dayalı olması, kırsal göçün yoğun bir boyutta yaşanmış olması ve bu göç hareketinin dinamik bir şekilde devam etmesi, ilçede kırsal göçe yönelik bu tür bir araştırmanın daha önce yapılmamış olması, araştırma konusu hakkında doğru ve güvenilir bilgi alınabilmesi bakımından ilçe hakkında bilgi sahibi olunması, araştırma alanı olarak seçilmesinin nedenlerini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle konunun kuramsal çerçevesi işlenmiş, sonra Türkiye’de kırsal göç ve nedenleri incelenmiş, bunu takiben çalışmanın yöntemi anlatılmış, son olarak da Yeşilyurt İlçesinde kırsal göçte etkili olan faktörleri saptamaya yönelik olarak 376 aile reisi ile yapılan anket sonuçlarından elde edilen veriler kullanılarak sınırlı bağımlı değişken modeli tahmin edilmiştir.

I. KIRSAL GÖÇ VE NEDENLERİ: KURAMSAL YAKLAŞIM

Kırdan kente göçün nedenlerinin incelendiği bu çalışmanın teorik temeli, “itici-çekici güçler yaklaşımına” dayanmaktadır¹. Bu yaklaşım göç veren mekânda iticiliğe ve göç alan mekânlarda çekiciliğe neden olan faktörler üzerine kuruludur. Yaklaşım E.G. Ravenstein’in “Göç Kanunları” (1885,1889) adlı çalışmalarına dayanır (Oberai, 1990: 37). Bu çalışmaya göre bireyler ekonomik fırsatların az olduğu mekânlardan, daha çok olduğu mekânlara göç ederler. Ravenstein’in önermelerini geliştiren E.S. Lee (1966), göçe neden olan faktörleri ‘itici ve çekici faktörler’ olarak sınıflandırmış; mesafe, fiziki ve yasal engeller gibi, göçü azaltıcı etkiye sahip aradaki engelleri de çözümlenmeye almıştır. İtici-çekici güçler yaklaşımı ile bireylerin göç kararında etkili olan itici, çekici faktörler incelenirken, iletici faktörler de analize dâhil edilir. Bu yaklaşıma göre kırdan toprak yetersizliği, tarımda makineleşme, düşük verimlilik, gizli işsizlik, eksik istihdam, düşük gelir, tarım arazisinin özellikleri, iklim şartları ve erozyon gibi unsurlar itici faktörleri oluşturur. Kırsal alanda başlıca geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerdir. Bu faaliyetler için gerekli toprağın yetersiz oluşu, eşitsiz dağılımı kırdan geçimi güçleştirir. Yine tarımda makineleşme sonucu bireyler işsiz kalır. Bunların sonucu bireyler kırdan göç kararı alacaktır (Oberai,1990: 41; Parnwell, 1993).Yaşanılan yerdeki toplumsal huzursuzluk, cinayet, kargaşa gibi güvenliği tehdit eden unsurlar da itici faktör olarak göç kararında etkilidir (Lee, 1966: 52).

İtici faktörlerin yanı sıra bireylerin kırdan göç kararlarında göç edilecek mekânın çekici unsurları da önemlidir. Çekici faktörler olarak adlandırılan bu unsurlar; köy-kent gelir farklılıkları, daha yüksek gelir, istihdam olanakları ile eğitim, sağlık gibi olanaklardan yararlanmak (Firdmuc, 2004: 230), daha iyi yaşam standardına kavuşmak gibi unsurları içermektedir. Özellikle yüksek gelir elde etmek ve iş bulmak kırsaldan kente göçü tetikleyen en önemli çekici faktörler olmaktadır (Parnwell, 1993: 85; Şahin, 1998: 297). Eğitim, sağlık, daha iyi yaşam standardı unsurlarını da bireyler göç kararı verirken dikkate almaktadırlar (Parnwell, 1993:158; Yenigül, 2005: 276). Kentteki akraba, tanıdıklar da göçte çekici faktör olarak önemlidir. Bireyler ağırlıklı daha önceden göç etmiş akrabalarının, tanıdıklarının yaşadığı kentlere göç ederler. Zira kentteki yakınlar, göç edeceklere kent yaşamıyla ilgili bilgi verirler; iş bulma, barınma, sosyal destek açısından yardımcı olurlar (Parnwell, 1993: 94). Bu yaklaşımda bireyin göç etme kararında iletici faktörlerde çözümlenmeye dâhil edilir. Bu faktörler kitle iletişim ve ulaşım araçlarıdır. Teknolojik gelişmeler sonucu ulaşım ve iletişim daha kolay hale geldikçe kırsaldan kentlere göç hareketi artacaktır. Zira mesafenin göçü engelleyici ‘‘aradaki engel etkisi’’ azalmakta veya ortadan kalkmaktadır. İlerleyen ulaşım olanakları; karayolları ve taşıma araçlarındaki gelişme insanların göç kararı almalarını kolaylaştıran itici bir güç olarak göçe kaynaklık eden bir faktör olmaktadır. Ulaşımındaki, iletişimdeki gelişmeler göçü artırıcı şekilde etkilemektedir (Oberai, 1990: 45; Akgür, 1997: 74; Keleş, 2002: 70, Üçdoğruk, 2002: 164).

II. TÜRKİYE'DE KIRSAL GÖÇ VE NEDENLERİ

Kırsal göç, gelişmekte olan pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik ve toplumsal yönden en etkili ve ağır boyutlara ulaşan göç hareketlerindedir. Kırsal göçle, bireyler tarımsal faaliyetlerden vazgeçip, kırsal bölgeleri terk etmektedirler (Gounder, 2005). Bu göçler sonucu kırdaki nüfus azalırken kentlerde sürekli artmaktadır. TÜİK tarafından yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus sayımı sonuçlarına göre 2009 yılı itibarıyla ülkemizde toplam nüfus içerisinde kırsal kesimdeki nüfus oranı %24,5 iken toplam nüfus içerisinde kentsel nüfus oranı %75,5'e ulaşmıştır (TÜİK, 2010). Büyük kentlerde yüksek oranda nüfus artış hızı vardır. Bunun nedeni ise doğumlar ve ölümler değil, göçler olmaktadır; kentler göçlerle büyümektedir (TÜSİAD, 1999: 70).

Türkiye'de 1950'li yıllarda sanayileşmeyle birlikte başlayan kırsal göç, ekonomik gelişme ve kalkınma açısından itici bir güç olarak kabul edilmiştir (Yavuz vd., 2004: 139). Bu nedenle ülkede yaşanan göç sanayi politikalarıyla da desteklenmiştir. Yine 1980 ve sonrası dönemde ülkede uygulanan sosyo-ekonomik politikalara paralel olarak kırsaldan kentlere yoğun bir göç akımı olmuştur (İçduygu vd., 1998: 219; Ansal vd., 2000: 103; Çınar ve Lordoğlu, 2011: 422). Uygulamaya konulan yeni liberal ekonomi ve tarım politikaları kapsamında tarımda devlet desteklerinin-kredi sübvansiyonları, girdi destekleri, destekleme alımlarının- kaldırılması, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ve ürün çeşitlerine kotalar getirilmesi, tarımda liberalizasyon sonucu mazot, gübre, tarım ilacı ve tohumluk fiyatlarındaki artışlar, kırsal alanda önemli değişimlere yol açmıştır. Bu politikalar sonucu kırsalda üretim yapısı hızla bozulmakta, insanlar geçim olanaklarını yitirmekte, yoksullaşmakta ve kente göçe yönelmektedir (Lordoğlu, 2006: 50; Gülçubuk, 2009: 233). 1980 sonrası uygulanan ekonomi (ihracata dayalı büyüme stratejisi) politikaları doğrultusunda kamunun ekonomik faaliyet alanı daraltılmış, özelleştirmelerle kamu işletmelerinin büyük bir kısmı özel sektöre devredilmiştir. Bu süreçte devletin sanayi kesiminden hızla çekilmesi, yapılan özelleştirmelere rağmen özel sektörün sanayi yatırımlarının yetersiz kalması, sanayi istihdamını olumsuz etkilemiştir (Onaran, 2003; Şenses ve Taymaz, 2003: 442; Bulutay, 2007: 199). Türkiye'de sanayileşmeye koşut olarak gerçekleşmeyen kırdan kente göçlerin hız kazanmasıyla, kentlerde artan işgücü arzını karşılayacak işgücü talebi yaratılamaması, kentlerdeki işsizliği daha da ağırlaştıran boyutlara ulaştırmıştır. Kentlerde yaratılan istihdam kapasitesinin çok daha ötesinde bir hızla gerçekleşen kırsaldan göç, kayıt dışı istihdamın en önemli nedenlerindedir. Kentlerde yaşanan işsizlik baskısı, kırsal göçle gelen insanların düşük ücretli, güvencesiz, geçici, kötü çalışma koşullarının olduğu kayıt dışı işlere kaymasına yol açmaktadır (Bulutay ve Taştı, 2004: 16; Lordoğlu, 2006, Toksöz, 2007: 26). Öyle ki bireyler bizzat kendilerinin yarattığı ve ekonomik anlamda iş olup olmadığı tartışmalı (işportacılık gibi) marjinal işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (Baştaymaz, 1999).

Türkiye’de 1950’lilerden bu yana sürmekte olan kırsal göçün nedenleri genel olarak değerlendirildiğinde, yukarıda kısaca açıklanan ülkede uygulanan ekonomik politikaların yanı sıra diğer itici ve çekici faktörlerin belirleyiciliği de önem kazanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kırsaldan göç sanayileşmeye koşut olarak işgücü talebi ile ilgiliyken, ülkemizde bu durum ağırlıklı tarım kesiminde görülen makineleşmenin yol açtığı işsizlik ve hızlı nüfus artışından kaynaklanmaktadır (Bağlı, 2005: 221). Yine tarımdaki gelirin düşüklüğü, toprağın eşitsiz dağılımı, arazilerin miras yolu ile bölünmesi ve bunun sonucu bölünmüş arazilerin ailelerin geçimini sağlayacak büyüklükte olmaması kırsal göç kararında etkilidir (Kongar, 1997: 550; Pazarlıoğlu, 2007: 123; Üçdoğruk, 2002: 160). Kırsal kesimde istihdam olanaklarının kısıtlılığı, hane gelir düşüklüğü göç eğilimini artıran diğer faktörlerdir (Demir, 1997: 85). 1980’li yılların ortalarından itibaren Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan terörün neden olduğu güvenlik sorunları da köylerden büyük bir nüfus grubunun göçüne neden olmuştur (TGOYANA, 2006: 105). Sözü edilen bu nedenler kırsal göçün belirleyicisi durumundaki itici faktörler olmaktadır. Kır-kent arası gelir farklılığı, iş bulma isteği, daha iyi yaşam şartlarına erişme, daha iyi eğitim ve sağlık şartları isteği gibi faktörler Türkiye’de kırsal göçe neden olmaktadır (Akgür, 1997: 70; İçduygu vd., 1998: 217). Türkiye’de 1950’li yıllarla birlikte, kamusal hizmetler bakımından kentlerin ön plana çıkması; eğitim, sağlık gibi kamusal hizmetlerin kıra göre kentlerde daha iyi sunulması ve bu durumun günümüzde de sürmesi kentin çekiciliğini artırmaktadır. Kalkınma planlarında ekonomik gelişme sağlamak amacıyla kentsel altyapıya öncelik verilmeye devam edilmekte, kırsal alandaki altyapı ihmal edilmektedir. Bu da, kente göçe neden olmaktadır (Gökçe, 1996: 71; Gür ve Ural, 2004: 34). Kentteki yakınlar, akrabalar kırsaldaki bireylerin göç kararında çekici faktör olarak etkilidir. Yapılan araştırmalarda bireylerin genellikle akraba, tanıdıklarının olduğu kentlere göç ettiği görülmektedir (Özar, 1998: 199; Erder, 2006: 268; Işık ve Pınarcıoğlu, 2009). Yine Türkiye’de kentlerde haberleşme ve ulaşım-karayolları ve karayolları taşımacılığı- alanındaki gelişmeler de nüfus hareketini kolaylaştırmaktadır. 1950’lerden bu yana gelişen ulaşım olanakları fiziksel hareketliliği hızlandırarak göçte etkili bir faktör olmaktadır (Akgür, 1997: 75; Kocaman ve Beyazıt, 1993: 2).

III. KIRSAL GÖÇÜN NEDENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: YEŞİLYURT İLÇESİ ÖRNEĞİ

A. ARAŞTIRMANIN AMACI

Kırsal göçte itici, çekici ve iletici faktörlerin göçe neden olup olmadığının ve ne kadar etkili olduklarının bilinmesi göçün engellenmesi ve ortaya çıkardığı sorunların çözümü bakımından önemlidir. Bu çalışmanın amacı da, Türkiye’de yoğun bir şekilde yaşanan kırsal göçte itici, çekici ve iletici faktörlerin etkilerini Yeşilyurt ilçesi özelinde incelemek ve ortaya koymaktır. Bununla birlikte Yeşilyurt

ilçesinde kırsal göçün özelliklerinin tanımlanması ve açıklanması da çalışmanın bir diğer amacıdır. Temel amaçların ortaya çıkaracağı sonuçlar ışığında; Yeşilyurt ilçesi ve bağlı olduğu Tokat ili genelinde kırsal göçün önlenmesi yönünde önerilerde bulunmak da çalışmanın amaçları arasındadır.

B. ARAŞTIRMA ALANI OLARAK YEŞİLYURT İLÇESİNİN SEÇİMİ

Yeşilyurt ilçesi, Orta Karadeniz Bölgesinin iç kısımlarında yer alan Tokat² ilinin güney batısında olup, iki beldesi ve on altı köyü bulunmaktadır. 1990 yılında Yeşilyurt ilçesinde toplam nüfus, 14.890 kişi olup, bunun 5.598'i ilçe merkezinde, 9.292'si köylerde ve iki beldede yaşamaktadır (DİE, 2002: 61). 2010 yılında ise ilçenin toplam nüfusu 11.556 kişi olup, bu nüfusun 5.557'si ilçe merkezinde, 5.999'u köylerde ve beldelerde yaşamaktadır (TÜİK, 2011: 43). Görüldüğü gibi Yeşilyurt İlçesinde 1990'lı yıllardan günümüze doğru nüfusta bir düşüş söz konusudur. Tarım alanlarının sınırlı ve verimsiz olduğu küçük köylerde, nüfus yüz kişinin altındadır. Bu durum özellikle bu bölgelerden İstanbul ve Tekirdağ'a olan yoğun göçten kaynaklanmaktadır (Yeşilyurt İlçe Nüfus Müdürlüğü, 2011).

Yeşilyurt ilçesi sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından, Türkiye genelinde 872 ilçe içinde 659. sırada ve gelişmişlik endeksine göre 5.derecede gelişmiş ilçeler grubunda yer almaktadır (Dinçer vd., 2004: 99). Tarım ağırlıklı ekonomik yapıya sahip olmakla birlikte, tarımsal verimlilik düşüktür. Sanayi ve hizmetler sektörü gelişmemiştir. İstihdamın büyük kısmı tarım ağırlıklıdır. İlçede tek bir sanayi işletmesi dahi bulunmamakta; bölge halkı geçimini tarım ve hayvancılık yaparak temin etmektedir. Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) göre kayıtlı işletme sayısı 2007 yılında 1100 olup, 2011 yılı Aralık ayı itibariyle kaydı yapılan işletme sayısı ise 938'e düşmüştür (Yeşilyurt İlçe Tarım Müdürlüğü, 2011). Bu durum daha çok tarımla uğraşan kesimin tarım dışı alanlara yönelmesi ve ilçeden dışarıya olan büyük göçten kaynaklanmaktadır. Tarımda yeteri kadar gelir elde edemeyen nüfus başka iş kollarına yönelmekte, il, ilçe ve büyük şehir merkezlerine göç etmektedir (Topbaş ve Yalçın, 2005: 59; Tokat İl Brifingi, 2007: 63)³.

Bütün bu veriler göstermektedir ki, Yeşilyurt, bir ilçe olmasına rağmen, ekonomik hayatın daha çok tarıma dayalı olduğu, sanayi, hizmet sektörlerinin gelişmediği, eğitim gibi sosyal, kültürel olanakların yetersiz olduğu yerleşimler olarak tanımlanan (DPT,2007) kırsal alanın tüm özelliklerini taşımakta, ilçede kırsal göç hareketi dinamik bir şekilde devam etmektedir.

C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın evreni Yeşilyurt ilçesi ve köylerinde 2011 yılı Kasım ayında yapılan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Tokat'ın ilçeleri arasında dışarıya büyük oranda göç veren ilçe olması sebebiyle Yeşilyurt merkez ve köylerinin tamamında yaşayan nüfus, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmada, alanda yaşayan nüfus tam sayım yapılmasına olanak sağlamadığı için örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Alanda yaşayanların benzer profile sahip olmaları

nedeniyle olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfî örnekleme metodu kullanılarak evrendeki her elemanın eşit ve bağımsız seçilme şansına sahip olduğu düşünülmüştür. Örnekleme büyüklüğünün belirlenmesinde % 5'lik hata payı kabul edilerek 376 aile reisiyle yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Anket formu katılımcıların demografik özellikleri, ekonomik durumu, yaşadıkları yerle ilgili problemleri, göç düşüncesinin var olup olmadığı, nerelere göç etmek istendiği, göç etmenin nedenleri, göçün önlenmesi için nelerin yapılması gerektiğine dair bilgilere ulaşmak amacı ile hazırlanan 50 sorudan oluşmaktadır. Elde edilen veriler sayı, yüzdeler ve regresyon modeli kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada katılımcıların kente göç etme isteklerinde hangi faktörlerin daha etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 'Yaşadığınız yerden göç etmeyi istiyor musunuz?' sorusu bağımlı değişken olarak alınmış, göç eğiliminde olanlar '1' olmayanlar '0' olarak kodlanmıştır. Veriler Sınırlı Bağımlı Değişken Ekonometrik Modeli Limdep Ekonometrik Bilgisayar Programında Probit Tahmin yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir (Yavuz vd., 2004; Özer, 2004; Gujarati, 2009). Tahmin edilen modelin fonksiyonu aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

GEİ: $f(ABS, YAŞ, GLR, EĞT, SGÜV, OÇOC, SMEM, GÇALŞ, MİRAS, PZSOR, GÜVEN, PROJE, GAKR)$

Buradaki değişkenlerin açıklamaları aşağıda verilmiştir.

GEİ: Kente göç etme isteği (evet:1, hayır:0)

ABS: Ailedeki birey sayısı

YAŞ: Hane reisinin yaşı

GLR: Ailenin aylık ortalama geliri

EĞT: Hane reisinin eğitimi

SGÜV: Hane reisinin sosyal güvencesi (evet:1, hayır:0)

OÇOC: Dışarıda okuyan çocuk durumu (evet:1, hayır:0)

SMEM: Sağlık hizmetlerinden memnuniyet (evet:1, hayır:0)

GÇALŞ: Ailede gurbette çalışan (evet:1, hayır:0)

MİRAS: Arazinin mirasla parçalanması (evet:1, hayır:0)

PZSOR: Ürün pazarlamada sorun (evet:1, hayır:0)

GÜVEN: Yaşadıkları bölgenin güvenli olması (evet:1, hayır:0)

PROJE: Kalkınma projeleriyle kalkınmaya inanma (evet:1, hayır:0)

GAKR: Yaşadıkları yerden kente göç etmiş akraba sayısı

D. ARAŞTIRMA BULGULARI

1. Demografik Özellikler

Araştırma kapsamındaki katılımcıların %7,5'i 18–25 yaş arası, %25,8'i 26–35 yaş arası, %29'u 36–45 yaş arası, %18,9'u 46–55 yaş arası, %12,5'i 56–65 yaş arası, %6,4'ü 65 ve üzeri yaş arasındadır. Katılımcıların %14,1'nin okur-yazar olmadığı, %59,3'nün ilkokul, %12,8'nin ortaokul, %11,4'nün lise, %2,4'nün ise yüksekokul veya üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi bölgede ilkokul mezunundan üniversite mezununa kadar olan kişiler mevcuttur. Bölge insanı eğitime önem vermektedir. Katılımcıların %69,1'inin çocukları okumaktadır.

Katılımcıların aile büyüklüğüne bakıldığında %17,5'i 1–3 kişiden, %47,7'si 4–6 kişiden, %26,9'unun 7–9 kişiden, %8'inin 10 ve daha fazla sayıda kişiden oluştuğu görülmektedir. Dinçer ve Özasan'ın (2004: 205) araştırmasına göre Yeşilyurt ilçesinde ortalama aile büyüklüğü 6,04 olup ülke geneli ortalaması 4,5'ten yüksektir. Bu araştırmada ise ortalama aile büyüklüğü 5,67 olup, bu ortalama Yeşilyurt'taki ortalama aile büyüklüğünün altında olup, bu farklılığın özellikle göç sonucunda oluştuğu tahmin edilmektedir.

2. Sosyo-Ekonomik Özellikler

Katılımcıların istihdam durumlarına bakıldığında %26,3'ünün işsiz, %34,3'nün çiftçi, %23,4'nün serbest çalışan, %4,5'nin işçi, %4,3'nün memur, %3,2'nin ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %55,6'sında ailenin aylık toplam geliri 250 TL ve daha az, %28,2'sinde 251–750 TL arası, %8,5'inde 751–1.000 TL arası, %7,7'sinde 1.001 TL ve üzerindedir. TÜİK tarafından yapılan, yoksulluk araştırması sonuçlarına göre dört kişilik bir ailenin sadece gıda harcamalarını içeren aylık açlık sınırı 287 TL, gıdanın yanı sıra konut, giyim, ulaşım, sağlık, eğitim, kültür gibi zorunlu harcamaların içeren aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL'dir. Yine TÜİK'in araştırmasına göre kırsalda yaşayanların yoksulluk oranı (%38,69), kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranından (%8,86) çok yüksektir (TÜİK, Haber Bülteni, 2011). Araştırma verileri göstermektedir ki katılımcıların %83,8'inin aylık toplam geliri, TÜİK'in açlık ve yoksulluk sınırı verilerinin çok altında kalmaktadır. Kırsalda yaşanan bu yoksulluk ise itici bir faktör olarak önemli bir göç nedeni olmaktadır⁴.

Gelirin tamamını tarımdan sağlayanların oranı %52,1 olup, önemli bir kısmını tarımdan sağlayanların oranı ise %27,9'dur. Görüldüğü gibi kırsal bölgelerde tarıma dayalı olan ekonomik yapı, gelirin de en önemli belirleyicisi olmaktadır. Geçimini tarımdan sağlayanların karşı karşıya kaldığı önemli sorunlar mevcuttur. Bunların başında geçim için yetersiz olması (%64,6) gelmekte, bunu tarımsal gelirin düzensiz olması (%26,1) izlemektedir. Tarımsal gelirdeki dalgalanmalar ve yetersiz oluşu göçün en önemli sebepleri olarak gözlemlenmektedir.

Araştırmaya katılanların % 76,3'ü sosyal güvenceye sahiptir. Bu oranın yüksek olmasının sebebi bölgede yaşayanların büyük çoğunluğunun yeşil karta sahip olması ve sosyal güvence kapsamında değerlendirilmesidir⁵. Kırsalda yaşayanlar için sosyal güvenlik kapsamında olmak, göç etmeyi azaltmada belirleyici önemli faktördür (Yavuz vd., 2004; Güreşçi ve Yurttaş, 2008: 50). Katılımcıların %50'si Yeşil Kart, %6,6'sı SSK, %13,3'ü Bağ-Kur, %4,3'ü Emekli Sandığı, %1,3'ü tarım sigortası kapsamındadır. Bireyler sosyal güvenlik kapsamında olmanın kendileri için çok önemli olduğunu, sağlık ve emeklilikte düzenli bir gelir bakımından güvende olmalarını sağladığını ifade etmişlerdir. Sosyal güvenceye sahip olanlardan pirim ödeyenlerin % 57,7'si primlerini düzenli olarak ödeyemediklerini belirtmişler ve ödeyememe sebepleri ise, % 57,2 oranıyla düzenli ve yeterli bir gelirin olmaması olarak gösterilmiştir⁶.

Çiftçilikle geçinen nüfusun yoğun olduğu bölgede bitkisel üretimle geçinenler % 33,2; hayvansal üretim yapanlar % 11,4; ikisini de yapanlar % 29 ve hiçbirini yapmayanlar da % 26,3'dür. Araştırmada hayvansal üretim yapanların %36,2'si büyükbaş hayvancılık yapmaktadır. Sahip olunan büyükbaş hayvan sayısı 1 ile 10 arasında olanların oranı % 29,5'dur. Özellikle 41-50 ya da 51 ve üzeri büyükbaş hayvan sayısına sahip olanların oranı sırasıyla % 0,3 ve % 0,5'tir. Bu durum bölgede besiciliğin büyük işletmeler şeklinde değil de, daha çok sınırlı, küçük aile işletmeleri şeklinde yapıldığını göstermektedir. Bölgede işletmelerin çok küçük ve dağınık olması, yetersiz teknoloji kullanımı, veteriner hizmetlerinin yetersizliği, yem fiyatlarının yüksek olması, bölgede hayvansal ürünlerin işlenmesiyle ilgili işletmelerin olmaması, örgütlenme eksikliği, pazarlama sorunları bu tarımsal iş olanağını giderek zayıflatmaktadır⁷.

Araştırma kapsamındaki katılımcıların %72,3'ü ürünlerini pazarlama sorunu yaşadıklarını, %94,1'i bölgede ürünlerini işleyebilecekleri fabrikaların olmadığını, %78,7'si de yaşanan yerde tarımsal kalkınma kooperatifi olmadığını belirtmişlerdir. Oysa yapılan çoğu araştırmada kırsalda tarıma dayalı sanayinin ve örgütlenmenin (kooperatifçiliğin) geliştirilmesinin, göç sorununun çözümünde etkili bir çözüm olacağına işaret edilmektedir (Yurttaş, 2004; Gülçubuk, 2009).

Katılımcıların, % 76,5'i 1-30 dekar arası araziye sahiptir. Bu sınırlı miktarda araziye sahip olma durumu aslında miras yoluyla arazilerin parçalanması ve küçülmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim araştırmada, tarım arazilerinin miras yoluyla parçalandığını belirtenlerin oranı % 64,1'dir. Nüfusun büyük oranının tarımsal faaliyetlerle uğraştığı kabul edildiğinde bu oran çok yüksektir. Bu durum üretimde azalmaya, ekonomik sıkıntılara ve sonuç olarak da göçe sebep olmaktadır.

Tarımsal üretimdeki sorunların çözümünde, kamunun tarımı destekleyici politikaları önemlidir. Araştırmada katılımcıların ezici çoğunluğu (%75,8'i) tarımsal üretim faaliyetleri için devletten herhangi bir yardım almamaktadır. Yardım aldığını belirtenlerin %15,7'si doğrudan gelir desteği, %5,6'sı girdi

desteği, %1,9'u pazarlama desteği,%1,1'i eğitim desteği almaktadır. Çiftçiliğin yoğun olarak yapıldığı bölgede devletten alınan destek sınırlıdır⁸.Katılımcıların uygulanan politikalardan memnuniyetsizliği, tarımsal üretim yapmak ve bölgede yaşamaya devam etme düşüncelerini olumsuz etkilemektedir. Bu politikalar itici bir faktör olarak kırsal göçü hızlandırmaktadır.

3. Göç İle İlgili Bulgular

Çalışma kapsamındaki katılımcıların % 52,7'si yaşadıkları yerden göç etmeyi istemekte, % 47,3'ü ise göç etmeyi istememektedir. Göç etme isteğinin yüksek oluşu bölgede devam eden göçün süreceğini göstermektedir. Göç eden akrabaların göçe sebep olma etkisi düşünülerek, çalışmada göç etmiş akraba olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre, katılımcıların % 78,5'i göç etmiş akrabaya sahip olduklarını belirtmektedir. Göç eden akrabaya sahip olma oranının bu kadar yüksek olması bölgede yoğun göçün var olduğunu göstermektedir. Göç eden akraba sayısının yüksek olması da göç etme sebepleri arasında yer almaktadır. Bölgede yaşayanların % 41,8'i göç etmiş 1-10 arası ve %36,7'si de göç etmiş 11 ve üstü sayıda akrabaya sahiptir. Yine tarım dışı iş imkânlarının olmaması bireyleri ilçe dışına geçici de olsa göç etmeye zorlamaktadır. Çalışmak için aileden gurbete çıkanların oranı % 61,27'dir.

Araştırmada göç etme düşüncesinde olanların göç etmeyi isteme nedenlerine bakıldığında; en önemli nedenin gelir yetersizliği (% 36,7), ikinci olarak sigortalı bir işte çalışmak amacı (% 10,1) olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların , % 35,1'i İstanbul ve Tekirdağ kentlerine, % 10,9'u Ankara, İzmir gibi büyük kentlere, % 6,4'ü Tokat il merkezine göç etmeyi düşünmektedir. Özellikle İstanbul ve Tekirdağ'a göç etme düşüncesinin yoğun olmasının sebebi bölgeden daha önceden bu kentlere yoğun göçün yaşanmış olmasının sonucudur. Bu durum göç sürecinde daha önceden akrabaların, tanıdıkların göç etmiş olması faktörünün belirleyiciliğinin önemine işaret etmektedir. Yine göç edilmek istenen büyük kentler kırsal göçün yatırım, istihdam olanakları, dolayısıyla ekonomik gelişmişlik ile yakın ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Tokat il merkezine göç etmeyi isteyenlerin oranının düşüklüğü, kırsal göçte, mesafenin önemli olmadığını, günümüz koşullarında gelişen ulaşım olanaklarının fiziksel hareketliliği hızlandırarak göçte etkili bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Akgür, 1997: 75; Pazarlıoğlu, 2007: 133).

Göç etmeyi düşünen katılımcıların % 42,3'ü göç ettikleri kentlerde fabrikada işçilik yapmayı, % 10,4'ü ise pazarcılık, seyyar satıcılık, kapıcılık gibi işlerde çalışmayı istemektedir. İşçi olarak çalışmanın istenmesinin ağırlıklı olmasının nedeni, daha önceden kente göç etmiş akrabaların, tanıdıklarının fabrikalarda işçi olarak iş bulup, çalışıyor olmaları nedeniyle akrabalarının kendilerine de fabrikalarda iş bulmada yardımcı olacakları şeklinde belirtilmiştir. Pazarcılık, seyyar satıcılık gibi işlerde çalışılmak istenmesi de, eğitim düzeyleri

düşük olan bu insanların, kente göç etmeleri durumunda düşük ücretli, güvencesiz, geçici işlerin bulunduğu işlerde çalışan kayıt dışı istihdamdakilere ekleneceğini göstermektedir⁹.

Araştırma kapsamındaki katılımcıların yarısından çoğu (%66,5'i) devletin bölgelerinde uygulamaya koyacağı kalkınma projeleriyle, yaşadıkları yerin kalkınacağına, gelişeceğine inanmaktadır. Bunun gibi bölgede göçün önlenmesi ve bölgenin kalkınması için nelerin yapılması gerektiği konusunda katılımcıların % 68,9'u tarım dışı iş olanaklarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölgenin genel sorunu olan işsizlik sonucu tarım dışı iş olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bölgede yaşayanların büyük çoğunluğu da bu konuda iş olanaklarının geliştirilmesiyle göçün engellenebileceğini belirtmektedirler. Kalkınma projeleriyle bölgenin gelişeceğine inanma bulgusu ile göçün engellenmesi için nelerin yapılması gerektiğiyle ilgili bulgu, aynı zamanda insanların yaşadıkları yerde kalma ve göçün önlenmesi isteklerinin ipuçlarını veren önemli bulgular olmaktadır. Nitekim araştırmada yaşadıkları yerden başka kentlere göç (kırsal göç) hakkında olumlu düşünenlerin oranı sadece % 24,2'dir. Bütün bu veriler kırsalda yaşayanların özellikle iş olanaklarının yetersizliği, gelir düşüklüğü gibi ekonomik ağırlıklı itici faktörlerden kaynaklanan sorunları olmasa, bu insanların doğdukları yeri ve alışkın oldukları yaşam tarzlarını bırakma isteğinde olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır.

4. Regresyon Analiz Sonuçları

Çalışmada bağımlı değişken olan kente göç etme isteği ve bunu etkileyen on üç adet bağımsız değişkenle çalışılan binomial probit modelden elde edilen analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

On üç bağımsız değişken ile tahmin edilmeye çalışılan regresyon analizinde, yaş, dışarıda okuyan çocuk sayısı, sağlık hizmetlerinden memnuniyet, ailede gurbette çalışan kişi sayısı, arazinin mirasla parçalanması, ürün pazarlamada sorun, yaşanan bölgenin güvenli olması, kalkınma projeleriyle göçün önlenmesine inanma ve göç etmiş akraba sayısı olmak üzere toplam dokuz değişkenin istatistikî açıdan önemli olduğu ve modeli oluşturduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Sınırlı Bağımlı Değişken Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Katsayılar	Standart hata	Önem düzeyi	Ortalama
Sabit	—0,0144	0,4702	0,9756	
ABS	—0,2089	0,1545	0,1763	0,4920
YAŞ	—0,1366**	0,6327	0,0308	3,2234
GLR	0,1075	0,0857	0,2097	1,6835
EĞT	0,0786	0,0916	0,3908	2,2872
SGÜV	0,0687	0,1774	0,6986	0,7633
OÇOC	0,3174*	0,1671	0,0575	0,3245
SMEM	—0,3375**	0,1533	0,0277	0,4920
GÇALŞ	0,9323***	0,1683	0,0000	0,6170
MİRNAS	0,3134**	0,1586	0,0481	0,6410
PZSOR	0,3811**	0,1700	0,0250	0,7234
GÜVEN	—0,4420**	0,2046	0,0307	0,8059
PROJE	—0,3422**	0,1619	0,0345	0,6649
GAKR	0,1296***	0,5112	0,0113	1,6835

Log likelihood function -198,5092. *Restricted log likelihood* -260,0912. *Chi-squared* (17) 123,164 ($P=0,000$)

*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistikî olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Kırsal alanda yaşayanların yaşları ilerledikçe göç etme isteği azalmaktadır. Yaşlı insanların kırsal hayat şartlarını benimsemiş olmaları, toprağa olan bağımlılıkları, göç ettiklerinde iş bulamama ve kentsel yaşam tarzına alışamama kaygıları göç etme eğilimlerini azaltmaktadır (Ecevit, 1997; Yavuz vd., 2004; Pazarlıoğlu, 2007). Genç yaş grubundakiler için ise kent yaşamı ekonomik ve sosyal olanaklar bakımından birçok çekici yönlere sahiptir. Bu faktörler genç insanların göç isteğini arttırmaktadır.

Modelde yaşadıkları yer dışında –kentlerde- okuyan çocuğu bulunanların göç etme isteği artmaktadır. Bölgede uzun yıllardır devam eden kırsal göç sonucu, nüfus önemli ölçüde azalmış, öyle ki bazı köylerin nüfus sayısı 100 kişinin çok çok altına düşmüştür. Buna paralel olarak kırsalda eğitim gibi kamu hizmetleri de azalmaya veya verilememeye başlanmıştır. İlçe merkezinde Çok Programlı Lise, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) ve iki ilköğretim okulu, bir anaokulu

dışında başka bir eğitim kurumu yoktur. Köylerin sadece yedisinde ilköğretim okulları mevcuttur. Köylerde zorunlu öğretim çağında olan çocuklar, komşu köylere, kentteki akrabalarının yanına ya da Yeşilyurt'ta bulunan yatılı ilköğretim okuluna gönderilmektedir. Yine çocuklar lise, üniversite eğitimleri için ilçe veya kentlerde bulunan eğitim kurumlarına gitmektedir. Kamusal hizmetler bakımından kentlerin ön plana çıkması; eğitim gibi kamusal hizmetlerin kıra göre kentlerde daha iyi sunulması kentin çekiciliğini artırmaktadır.

Sağlık hizmetlerinden memnuniyet arttıkça, göç isteği azalmaktadır. Bölgede yaşayanların büyük çoğunluğu yeşil karta sahip olması dolayısıyla sosyal güvence kapsamındadır. Bu durum bireylerin ilçe veya kentlerde sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu insanlar sağlık yönünden kendilerini güvencede hissettikleri için göç etme istekleri düşük olmaktadır. Bilindiği gibi sosyal güvenceye sahip olma, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterliliği gibi faktörler Türkiye'de kırsal göçü azaltmakta, ancak bunun tersi faktörler; sosyal güvencesizlik, kamusal sağlık hizmetlerinin yetersizliği ise kırsaldan göçü arttıran itici faktörler olmaktadır (Akgür, 1997: 70; Gökçe, 1996: 71; Gür ve Ural, 2004: 34).

Kırsalda yaşayan ailelerde kentlerde gurbette çalışan kişi sayısı arttıkça, göç isteği de artmaktadır. Kırsalda ailedeki birey sayısının fazla olması, buna bağlı olarak aile giderlerinde artışı ve maddi geçimin zorlaşmasını getirmektedir. Buna bölgedeki iş olanaklarının yetersizliği de eklenince, geçim darlığı nedeniyle ailelerden, kentlere çalışmak amacıyla giden çok kişi bulunmaktadır. Bu kişiler kentlerde özellikle işçi olarak iş bulmakta, kırsaldaki ailelerine maddi bakımdan destek olmaktadır. Gurbette çalışanların iş bulmaları, kentsel yaşam olanakları hakkında anlattıkları, geride kalan aile fertleri için çekim etkisi yaratmaktadır. Özellikle gelir elde etmek ve iş bulmak kırsaldan kente göçü tetikleyen en önemli çekici faktörler olmaktadır (Parnwell, 1993: 85; Şahin, 1998: 297; Yavuz vd., 2004).

Kırsalda arazilerin mirasla parçalanması arttıkça, bireylerin göç isteği artmaktadır. Bölgede mevcut arazi yapısının parçalı ve ekonomik işletme büyüklüğünün altında olması, miras yoluyla bu arazilerin daha da küçülmesi göçe neden olmaktadır. Kırsal alanda başlıca geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerdir. Bu faaliyetler için gerekli toprağın yetersiz oluşu, eşitsiz dağılımı kırsal geçimi güçleştirir. Yine tarımdaki gelirin düşüklüğü, arazilerin miras yolu ile bölünmesi ve bunun sonucu bölünmüş arazilerin ailelerin geçimini sağlayacak büyüklükte olmaması kırsal göç kararında etkili olan itici faktörlerdir (Kongar, 1997: 550; Pazarlıoğlu, 2007: 123; Üçdoğruk, 2002: 160).

Yaşanılan yerde tarımsal ürünlerin pazarlanmasındaki sorunlar, göç isteğini arttırmaktadır. Bölgede hayvansal ve bitkisel üretim en önemli geçim kaynağı durumundadır. Buna karşın söz konusu ürünlerin pazarlama organizasyonunun yetersizliği nedeniyle piyasada maliyetin altında oluşan ve karlı çalışmaya olanak

vermeyen ürün fiyatları, insanları üretimden uzaklaştırmaktadır. Elde edilen tarımsal ürünler(et, süt, yoğurt, yumurta, meyve, sebze gibi) küçük aile işletmeleri içinde üretilip, il, ilçe merkezlerindeki pazarlarda satılmakta ve düşük kazançlar elde edilmektedir. Bu noktada girdi maliyetlerinin düşürülmesi, yenilik ve gelişmeleri izleme ve yaymada her tür bilgi alışverişini sağlama, ürünlerin değer fiyatına satışını sağlayacak pazarlama organizasyonlarının gerçekleştirilmesi gibi işlemlere sahip olan birlik ve kooperatiflerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bölgede kooperatif bulunmamaktadır. Örgütsüzlük nedeniyle başta yem, kredi ve finansman kaynakları gibi girdiler pahalı alınmakta, tarımsal ürünler maliyetinin altında çok ucuza fiyatlara yerel pazarlarda satılmaktadır.

Kırsalda kamu destekli kalkınma projelerinin uygulamaya konulmasıyla bölgenin kalkınacağına dair inanç, göç isteğini azaltmaktadır. Kırsalda yaşayanların göç kararı almasının gerinde yatan faktörlerin en önemlileri iş olanaklarının kısıtlılığı, işsizlik, gelir düşüklüğü, geçim sıkıntısı, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin yetersizliği olmaktadır. Eğer bu sorunlar olmasa insanlar kolay kolay doğdukları yeri ve alışkın oldukları yaşam tarzlarını bırakma isteğinde olmazlar. Nitekim yapılan araştırmalarda kırsalda yaşayan insanların kentlerin işsizlik, pahalılık, komşuluk ilişkilerinin zayıflığı, geleneklerin yok olması, hırsız, soyguncu gibi suç işleyenlerin çok olması, kötü alışkanlıkların yaygınlığı yüzünden çocuk yetiştirmenin zor olması gibi birçok olumsuz özellikleri taşıdığını düşündüklerini ortaya koymaktadır (Kurt, 2003: 151–153). Bu nedenle kırsal bölgelerde yürürlüğe konacak kalkınma planlarıyla kırsaldan göçe neden olan itici faktörler ortadan kaldırılabilir.

Yaşanılan bölgenin güvenli olması, göç eğilimini azaltmaktadır. Yaşanılan yerin küçük olması, vatandaşların birbirini tanımaları ve akrabalık bağlarının yoğun olması sebebiyle asayiş olayları yoğun görülmemektedir. Bölgede terör, kan davası gibi toplumsal huzursuzluk yaratan olaylar yoktur. Terör, kan davası gibi huzursuzluğa yol açan sosyal problemler kırdan göç etmeye neden olan itici faktörlerdir. Özellikle 1980’li yılların ortalarından itibaren Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan terörün neden olduğu güvenlik sorunları da kırsaldan büyük bir nüfus grubunun kentlere göçüne neden olmuştur (TGYONA, 2006: 105; Çınar ve Lordoğlu, 2011: 426).

Kırsaldan göç eden akraba sayısı arttıkça, göç etme isteği artmaktadır. Kente daha önceden göç etmiş akrabaların yaşam tarzları ve gelir artışı, kırsalda kalanlar için teşvik unsuru olmaktadır. Yine kentteki akrabalar da, kırsalda kalan yakınları için iş olanakları sağlamada öncü görevi üstlenmektedirler. Kırsalda kalan bireyler, kentteki akrabaları sayesinde çalışabilecekleri iş alanlarının ne olabileceği konusunda haberdar olmakta, bilgi edinmektedir. Akrabalarının kentte yaşaması, geride kalan yakınlarla cesaret vermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar bakımından kırsal göç önemli bir sosyal problem olarak ülke gündeminde ağırlığını hissettirmektedir. Kırsal göç ve yol açtığı sorunların çözümü, nedenlerinin iyi bilinmesine bağlıdır. Bu çalışmada da, Türkiye’de ciddi boyutlara ulaşan ve beraberinde ağır sorunlara yol açan kırsal göçe neden olan faktörler Yeşilyurt ilçesi özelinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen temel bulgular şunlardır:

Bölgede son yirmi yıldır kırsal göç yaşanmakta ve göç eğilimi aile reisleri arasında devam etmektedir. 1990 yılında bölgeyi oluşturan Yeşilyurt ilçesi ve ilçeye bağlı köylerin tamamında toplam 14.890 kişi yaşıyor iken 2010 yılında bu sayı 11.556’ya düşmüştür. Bölgede 376 aile reisiyle yapılan anketlerde aile reislerinin % 52,7’sinin göç etmeyi istediği tespit edilmiştir. Göç etmeyi istemelerinin başında gelir yetersizliği gelmektedir. Araştırma verileri göstermektedir ki katılımcıların %83,8’inin aylık toplam geliri, TÜİK’in açlık ve yoksulluk sınırı verilerinin çok altında kalmaktadır. Kırsalda yaşanan bu yoksulluk ise itici bir faktör olarak önemli bir göç nedeni olmaktadır. Kırsalda yeteri kadar gelir elde edemeyen ve yoksullaşan insanlar kentlere göç etmektedir. Göç etmeyi isteme nedenini gelir yetersizliği olarak belirtenler bunun en önemli nedeninin tarım dışı iş olanaklarının olmaması şeklinde ifade etmişlerdir. Bölgede insanların çalışabileceği fabrika, sanayi kuruluşu vb. işletmeler bulunmamakta, bu durum göç kararında itici bir faktör olmaktadır. Gelirin tamamını tarımdan sağlayanların oranı % 52,1 olup, tarımsal gelirden önemli sorunlar mevcuttur. Bunların başında geçim için yetersiz ve düzensiz olması gelmektedir. Tarımsal gelirdeki dalgalanmalar ve yetersiz oluşu göçün en önemli sebepleri olarak gözlemlenmektedir.

Kırsal alanda temel geçim kaynağı durumundaki tarımsal üretimdeki sorunların çözümünde, kamunun tarımı destekleyici politikaları önemlidir. Araştırmada katılımcıların %75,8’i tarımsal üretim faaliyetleri için devletten herhangi bir yardım almamaktadır. Yardım aldığını belirtenler ise kamudan aldığı destek miktarları çok düşük ve sınırlıdır. Çiftçiliğin yoğun olarak yapıldığı bölgede devletten alınan destek sınırlıdır. Uygulamaya konulan yeni liberal ekonomi ve tarım politikaları kapsamında kır nüfusunu azaltma hedefi ile tarımda devlet desteklerinin-kredi sübvansiyonları, girdi destekleri, destekleme alımlarının-azaltılması/kaldırılması gibi politikalar sonucu kırsalda üretim yapısı hızla bozulmakta, insanlar geçim olanaklarını yitirmekte, yoksullaşmakta ve kente göçe yönelmektedir. Araştırmada da katılımcıların uygulanan politikalarından memnuniyetsizliği, tarımsal gelirden iyileşme beklentilerini azalmakta, dolayısıyla tarımsal üretim yapmak ve bölgede yaşamaya devam etme düşüncelerini olumsuz etkilemektedir. Bu politikalar itici bir faktör olarak kırsal göçü hızlandırmaktadır. Bölgede tarımsal üretimden gelir elde edemeyenler, üretimden vazgeçmekte, il, ilçe ve büyük kentlere göç etmektedir.

Çiftçilikle geçinen nüfusun yoğun olduğu bölgede hayvansal üretim yapanların sahip olduğu büyükbaş hayvan sayısı yetersizdir. Bölgede işletmelerin çok küçük ve dağınık olması, yetersiz teknoloji kullanımı, veteriner hizmetlerinin yetersizliği, yem fiyatlarının yüksek olması, bölgede hayvansal ürünlerin işlenmesiyle ilgili işletmelerin olmaması, örgütlenme eksikliği, pazarlama sorunları bu tarımsal iş olanağını giderek zayıflatmaktadır. Yine ülkede hayvancılıkla ilgili yeterli politikalar üretilmemesi ve Avrupa Birliği'nin ihracat teşvikleri ile desteklenen hayvan ve hayvansal ürünlerini ithal ederek yerli üreticinin kazanç elde edememesi hem sektör hem de kırsal göçe neden olması bakımından bir tehlike olmaktadır.

Bölgede mevcut arazi yapısının parçalı ve ekonomik işletme büyüklüğünün altında olması, miras yoluyla bu arazilerin daha da küçülmesi göçe neden olmaktadır. Kırsal alanda başlıca geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerdir. Bu faaliyetler için gerekli toprağın yetersiz oluşu, arazilerin miras yolu ile bölünmesi ve bunun sonucu bölünmüş arazilerin ailelerin geçimini sağlayacak büyüklükte olmaması kırsal göç kararında etkili olan itici faktörlerdir.

Göç etmeyi düşünen katılımcıların göç ettikleri kentlerde fabrikada işçilik yapmayı, pazarcılık, seyyar satıcılık, kapıcılık gibi işlerde çalışmayı istemektedir. Bu durum eğitim düzeyleri düşük olan bu insanların, kente göç etmeleri durumunda niteliksiz işgücü olarak düşük ücretli, güvencesiz, geçici işlerin bulunduğu işlerde çalışan kayıt dışı istihdamdakilere ekleneceğinin ipuçlarını vermektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre kırsal alanda yaşayanların yaşları ilerledikçe göç etme isteği azalmaktadır; yaşadıkları yer dışında –kentlerde-okuyan çocuğu bulunanların göç etme isteği artmaktadır; sağlık hizmetlerinden memnuniyet arttıkça, göç isteği azalmaktadır; kırsalda arazilerin mirasla parçalanması arttıkça, bireylerin göç isteği artmaktadır; yaşanan yerde tarımsal ürünlerin pazarlanmasındaki sorunlar, göç isteğini arttırmaktadır; kırsalda kamu destekli kalkınma projelerinin uygulamaya konulmasıyla bölgenin kalkınacağına dair inanç, göç isteğini azaltmaktadır; yaşanan bölgenin güvenli olması, göç eğilimini azaltmaktadır; kırsaldan göç eden akraba sayısı arttıkça, göç etme isteği artmaktadır.

Araştırma verileri göstermektedir ki Yeşilyurt örneğinde, kırsal göçün nedenleri kentin çekici (istihdam olanağı, çocuklarını okutma, ulaşım, sağlık olanakları) faktörleri ile birlikte ve ondan daha güçlü olarak, kırsal itici (gelir yetersizliği, yoksulluk, arazilerin mirasla parçalanması, ürünlerin pazarlanma sorunları, tarım dışı iş olanaklarının olmayışı, eğitim, sağlık hizmetlerinin yetersizliği) faktörlerinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında, göçün önlenmesi konusunda kırsaldaki sorunların çözümü için politikalar yürütülmesi büyük önem taşımaktadır.

Kırsal alanda istihdamın artırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim alanlarında çalışmalar teşvik edilmeli, tarım dışı iş olanakları yaratılmalı ve buna yönelik eğitim programları düzenlenmelidir. Yine gelir sağlayıcı faaliyetlere (arıcılık gibi) yönelik mesleki eğitim geliştirilmelidir. Bölgede işleme, paketlenme, depolamaya yönelik tesisler kurulmalı ve bunlara yönelik girişimler desteklenmelidir. Kırsal alana ilişkin kredi sistemleri(mikro-kredi) oluşturulmalı ve girişimcilik özendirilmelidir. Hayvancılık, bitkisel üretim faaliyetlerinin olmadığı kış döneminde, bölgedeki işgücünün değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle hayvancılığın geliştirilmesi için başta yem, kredi ve finansman kaynakları gibi yüksek girdi maliyetleri konusunda kamunun yeterli politikalar üretmesi ve üreticilerin desteklemesi önemlidir. Tarımsal üretimde artış sağlamak, verimliliği yükseltmek için tarımsal yayım ve çiftçi eğitimi çalışmaları geliştirilip, yaygınlaştırılmalıdır. Miras nedeniyle arazilerin ekonomik büyüklüklerinin altında parçalanması önlenmelidir. Bunun için miras hukuku başta olmak üzere ilgili mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Tarımsal girdilerin alımı ve tarımsal ürünlerin pazarlanmasındaki sorunların aşılması için, kooperatifler ile üretici birlikleri yaygınlaştırılmalıdır. Bölgede altyapı (sağlık, eğitim gibi alanlarda) hizmetleri nicel ve nitel açıdan geliştirilmelidir. Bölgenin gelişmesi için kırsal kalkınma planları hazırlanmalıdır. Bu kalkınma projelerinde yereldeki tüm paydaşların(yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve yararlanıcıların) fikrinsel, fiziksel ve maddi katılımını sağlayıcı yaklaşımlar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, İ. ve AKAN, Y. (2008), *Göç Ekonomisi*, Bursa, Ekin Yayınevi.
- AKGÜR, Z. G. (1997), *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik*, Ankara, Kültür Bakanlığı
- ANSAL, H., KÜÇÜKÇİFÇİ, S., ONARAN, Ö. ve ORBAY, B.Z. (2000), *Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BAĞLI, M.(2005), “Türkiye’de Göç ve Kentleşme” *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri*, 8–11 Aralık, 215–225.
- BAŞTAYMAZ, T. (1999), “İşportacılık: Günümüz Kentlerinde Cankurtaran Meslek”, *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 1 (1), 1–3.
- BEAUCHEMIN, C. ve SCHOUMAKER, B. (2005), “Migration to Cities in Burkina Faso: Does the Level of Development in Sending Areas Matter?”, *World Development*, Vol.33 (7), 1129–1152
- BİÇERLİ, M. K. (2009), *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul: Beta Basım
- BULUTAY, T. ve TAŞTI, E. (2004), “Informal Sector in the Turkish Labour Market”, Türkiye Ekonomi Kurumu, İnternet Adresi:

http://www.tek.org.tr/dosyalar/informal_in_turkey.pdf. Erişim Tarihi: 18.01.2012.

- BULUTAY, T. (2007), “Türkiye’de Yüksek Öğrenimlilerde İşlendirme ve İşsizlik”, Güncel Sosyal Politika Tartışmaları, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No:595, 135–213
- CHAUDHURI, S. (2000), “Rural-Urban Migration the Informal Sector, Urban Development and Development Policies: A Theoretical Analysis”, *Review of Development Economics*, 4 (3), 353–364.
- ÇELİK, F. (2005), “İç Göçler: Teorik Bir Analiz”. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 167–184.
- ÇINAR, S. ve LORDOĞLU, K. (2011), “Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine”, *III. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, Bildiri Kitabı, Petrol-İş Yayını:116, 419–448.
- DEMİR, G. (1997), “Göç Nedenleri ve Göçerlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu”, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı*, DİE Yayınları, No:2046, Ankara
- DİE (2002), *2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri- Tokat İli*, Ankara: DİE
- DİNÇER, B. ve ÖZASLAN, M. (2004), *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Ankara: DPT
- DPT (2001), VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu Ankara, DPT Yayın No:2603
- DPT (2007), Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara
- ECEVİT, Y. (1997), “Kalkınma Projelerinin Bir Sonucu Olarak Göç: Boyabat Barajı Örneği”, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı*, DİE Yayın no:2046, Ankara
- EKİN, N. (2000), *Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Yayın No. 2002–33.
- ERDER, S. (2006), *İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İletişim Yayınları, İstanbul
- FIRAT KALKINMA AJANSI (2011), Bingöl İli Hayvancılık Potansiyeli Profili Araştırması.
- FIRDMUC, J. (2004), “Migration and Regional Adjustment to Asymmetric Shocks in Transition Economies”, *Journal of Comparative Economics*, 32 (2).
- GOUNDER, N. (2005). Rural Urban Migration in Fiji: Causes and Consequences, USPEC Working Paper, No: 2005/12.
- GÖKÇE, B. (1996), *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara, Savaş Yayınevi

- GREENWOOD, M. J. (1985), "Human Migration Theory, Models and Empirical Studies" *Journal of Regional Science*, 25 (4), 521-544
- GUJARATI, D. N. (2009), *Temel Ekonometri*, (Çev: Ü. Şenesen ve G. G. Şenesen), Literatür Yayıncılık, İstanbul
- GÜLÇUBUK, B. (2009), "Uluslararası Tarım Politikalarının Türkiye'de Kırsal Yoksulluk Üzerine Etkileri", *Sosyal Politikada Güncel Sorunlar*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No:596, 233-245.
- GÜR, T. H. ve URAL, E. (2004), "Türkiye'de Kentlere Göçün Nedenleri", *Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 22 (1), 23-38.
- GÜREŞÇİ, E. ve YURTTAŞ, Z. (2008), "Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği", *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(2), 47-54.
- IŞIK, O. ve PINARCIOĞLU, M.M. (2009), *Nöbetleşe Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İÇDUYGU, A., SİRKECİ, İ. ve AYDINGÜN, İ. (1998), "Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi", Ahmet İçduygu (Ed), *Türkiye'de İçgöç*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 207-244.
- KELEŞ, R. (2002), *Kentleşme Politikası*, 7. Baskı, İmge, Ankara
- KOCAMAN, T. ve BEYAZIT, S. (1993), *Türkiye'de İçgöçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*, DPT, Ankara
- KONGAR, E. (1997), *21. Yüzyılda Türkiye*, 27. Baskı, Remzi Kitapevi.
- KURT, H. (2003), *Türkiye'de Kent-Köy Çelişkisi*, Siyasal Kitabevi, Ankara
- LEE, E. S. (1966), "A Theory of Migration", *Demography*, 3 (1), 47-57.
- LIU, Z. (2008), "Human Capital Externalities and Rural-Urban Migration: Evidence from Rural China", *China Economic Review*, Vol. 19 (3), 521-535.
- LORDOĞLU, K. (2006), *Türkiye İşgücü Piyasaları: Durum Raporu*, İstanbul: İstanbul SMMM (Mart Matbaacılık) Yayın No: 56.
- OBERAL, A. S. (1990), *Migration, Urbanisation and Development*, ILO, Geneva
- ONARAN, Ö. (2003), "Türkiye'de İhracat Yönelimli Büyüme Politikalarının İstihdam Üzerindeki Etkileri", *İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar: Oktar Türel'e Armağan, içinde*, (Derleme: A. H. Köse ve diğerleri) İstanbul: İletişim Yayıncılık, (577-601).
- ÖZAR, Ş. (1998), "Enformel Kesimin İstihdam Açısından Değerlendirilmesi", Tuncer Bulutay (Ed), *Enformel Kesim (II) TOR 6 DİE Yayınları*, 183-210.
- ÖZER, H. (2004), *Nitel Değişkenli Ekonometrik Modeller*, Nobel Yayıncılık, Ankara

- PARNWELL, M. (1993). Population Movements and The Third World, Routledge New York
- PAZARLIOĞLU, M. V. (2007), “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, *Yönetim ve Ekonomi*, 14 (1), 121–135.
- ŞAHİN, Y. (1998), “Squatter Settlements: A Common Phenomeon in Third World Urbanization”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 14 (2), 295–310.
- ŞENSES, F. ve TAYMAZ, E. (2003), “Unutulan Bir Toplumsal Araç: Sanayileşme Ne Oluyor? Ne Olmalı?”, *İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar: Oktar Türel'e Armağan*, içinde, (Derleme: A. H. Köse ve diğerleri) İstanbul: İletişim Yayıncılık, (429–461)
- TGYONA (2006), *Türkiye'de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayın No: NEE-HÜ.06.01, Ankara
- TOKAT VALİLİĞİ (2003), *Tokat İl Gelişme Planı*, Tokat: İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü.
- TOKAT VALİLİĞİ (2007), *Tokat İl Brifingi*
- TOKSÖZ, G. (2007), *Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu*, Ankara: ILO.
- TOPBAŞ, Ş. ve Yalçın, E. (2005), 2005 Yılı İlk Üç Aylık Çalışmalar, T.C Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tokat İl Müdürlüğü
- TUNALI, İ. (2004), İstihdam Durum Raporu: Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması, Ankara: Türkiye İş Kurumu (Ankara Üniversitesi Basımevi)
- TÜİK (2005), Genel Nüfus Sayımı: Göç İstatistikleri, Ankara: TÜİK
- TÜİK(2010), ADNKS 2009 Sayımı Sonuçları, Haber Bülteni, Sayı:15.
- TÜİK(2011), ADNKS Sonuçları 2010, Yayın No:3509.
- TÜİK, (2011), TÜİK Haber Bülteni, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, Sayı 3
- TÜSİAD. (1999), *Türkiye'nin Fırsat Penceresi, Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri*. İstanbul, Yayın no: -T/99-1-251.
- ÜÇDOĞRUK, Ş. (2002), “İzmir'deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Tekniklerle İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 17 (1), 157–183.
- YAVUZ, F., AKSOY, A., TOPÇU, Y. ve EREM, T. (2004), “Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kırsal Alandan Göç Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi”, *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, Tokat, 139–144.
- YENİGÜL, S. B. (2005), “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”, *G. Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 18 (2), 273–288.
- YURTTAŞ, Z. (2004), “Tarımsal Yayım ve Kırsal Kalkınmada Strateji”, *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, Tokat, 584–587

NOTLAR

¹ Literatürde göç olgusu fayda-maliyet yaklaşımı, seçkinlik yaklaşımı ve itici-çekici güçler yaklaşımı olarak üç ana yaklaşımla ele alınmaktadır. Fayda-maliyet yaklaşımına göre birey gelecekteki gelirlerindeki artışın bugünkü değeri ile beşeri sermaye yatırımı olan göçün bugünkü maliyetini karşılaştırarak göç edip etmeyeceği kararını verir (Biçerli, 2009: 285–287). Seçkinlik yaklaşımı ise göçün nedenlerinden çok, göç edenlerin niteliklerini esas alır. Buna göre kırsaldan göç edenler seçkin bireylerden oluşur. Göçmenler yaş, eğitim, medeni durum gibi unsurlar bakımından seçkin niteliklerdedir (Greenwood, 1985: 523; Çelik, 2005: 179).

² Yeşilyurt ilçesinin bağlı olduğu Tokat İli'nde 1990 yılında toplam nüfus 718.738 kişi (DİE, 2002: 61) iken 2010 yılında toplam nüfus 617.802'ye düşmüştür. İlin net göç hızı %-24,9'dur. İlin verdiği göç, aldığı göçten fazla olup, Türkiye'de en çok göç veren illerden birisidir (TÜİK, ADNKS, 2011: 51). İş arama/bulma, bölgede göçün en başta gelen nedenidir (TÜİK, 2005:102).

³ Tarımsal toprakların parçalı yapısı nedeni ile tarım işletmelerinin çoğu küçük olup, bu durum, işletmelerin verimliliğini düşürmekte, üretim maliyetlerini arttırmaktadır. Verimliliğin düşüklüğü ve üretim maliyetlerinin artması, kırsal alanda yaşayanların tarımsal üretimden yeteri kadar gelir elde edememesine yol açmaktadır. Bu durumun yansıması ise, kırsal alanda yaşayanların, tarımsal üretimden vazgeçerek büyük şehirlere göç etmesi olmaktadır.

⁴ Kırsalda yeteri kadar gelir elde edemeyen ve yoksullaşan insanlar kentlere göç etmektedir (Demir, 1997: 85; Ekin, 2000: 205; Lordoğlu, 2006: 50; Gülçubuk, 2009: 233).

⁵ Yeşilyurt Sağlık Grup Başkanlığı güncel verilerine göre bölgedeki yaşayan vatandaşlardan 4.312 kişi yeşil karta sahiptir. Bu miktar bölgede yaşayan nüfusun % 45'ine tekabül etmektedir. Yeşil karta sahiplik kişilerin sağlık giderlerinin devlet tarafından karşılanmasını getirmektedir. Yeşil kartlılar, 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır.

⁶ Kırsalda temel geçim kaynağı olan tarımda gerek üretimin mevsimlik oluşu, işletme başına düşen ortalama arazi büyüklüğünün, büyükbaş hayvan sayısının yetersiz oluşu gerekse tarımsal politikalar sonucu gübre vd. tarımsal girdi desteklerinin azaltılması-kaldırılması, buna karşın girdi maliyetlerinin yüksekliği tarımsal üretimden düzenli ve yeterli gelir elde edilememesine neden olmaktadır.

⁷ Yine ülkede hayvancılıkla ilgili yeterli politikalar üretilmemesi ve Avrupa Birliği'nin ihracat teşvikleri ile desteklenen hayvan ve hayvansal ürünlerini ithal ederek yerli üreticinin para kazanamaması hem sektör hem de kırsal göçe neden olması bakımından bir tehlike olmaktadır (Fırat Kalkınma Ajansı, 2011: 13–18)

⁸ Uygulamaya konulan yeni liberal ekonomi ve tarım politikaları kapsamında kır nüfusunu azaltma hedefi ile tarımda devlet desteklerinin (kredi sübvansiyonları, girdi destekleri, destekleme alımlarının) azaltılması/kaldırılması, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi ve ürün çeşitlerine kotalar getirilmesi, kırsal alanda önemli değişimlere yol açmıştır. Bu politikalar sonucu kırsalda üretim yapısı hızla bozulmakta, insanlar geçim olanaklarını yitirmekte, yoksullaşmakta ve kente göçe yönelmektedir (Gülçubuk, 2009; Tunalı, 2004; Ansal vd., 2000: 103; Çınar ve Lordoğlu, 2011: 422; Lordoğlu, 2006: 50).

⁹ Kırsal göç, kentsel işgücü piyasasında kayıtdışılığı ve marjinalleşmeyi doğurmaktadır. Kentlerde yoğunlaşan göçmenler niteliksiz işgücü olarak, daha düşük ücretle ve sosyal güvencesiz olarak emeklerini arz etmeye razı olmaktadır (DPT,2001:15; Çınar ve Lordoğlu,2011:427–429).